

Sandra Novkinić

POUČAVANJE ENGLSKOM VOKABULARU

Sažetak

Cilj rada je prikazati kako na najbolji način poučavati engleskom vokabularu. Usvajanje vokabulara se ne zasniva na principu da se razumije svaka riječ u tekstu, već na kompleksnom procesu koji podrazumijeva upoznavanje, učenje i upotrebu vokabulara u kontekstu. U svrhu postizanja što boljih rezultata pri poučavanju i usvajanju engleskog vokabulara, u ovom radu se daje osvrt na nekoliko strategija: odgonetnuti značenje iz konteksta; mnemotehničke vještine; bilježnice-rječnici i druge strategije usvajanja vokabulara. Prilikom poučavanja, neophodno je precizirati šta poučavati kada je riječ o engleskom vokabularu. Ono na što treba posebno obratiti pažnju prilikom poučavanja su izgovor i sricanje, vrste riječi, gramatika, kolokacije, idiomi, denotacija, konotacija, pravo značenje riječi, značenjske veze, tvorba riječi.

Svrhu i važnost poučavanja engleskom vokabularu nije potrebno posebno naglašavati, pogotovo kada je riječ o studentima jezika, jer razvijeni vokabular doprinosi boljem razumijevanju pročitaneog teksta. Riječi ne služe samo za čitanje nego i za pisanje, razgovor, slušanje, ali i za razmišljanje. Ljudi s bogatim vokabularom vode efektivniju komunikaciju koja je od ključnog značaja za uspjeh u životu i radu.

Ključne riječi: *vokabular, kolokacija, idiom, denotacija, konotacija*

Vokabular nisu samo riječi. Kada se govori o vokabularu, misli se na riječi koje ljudi poznaju i njihovu sposobnost da ih koriste. Međutim, neka nova stavka u vokabularu može biti više od jedne riječi, može se sastojati od dvije ili tri riječi da bi se izrazila neka misao. Jedan od primjera za ovakve izraze u engleskom jeziku su, na primjer, idiomi koji se sastoje od više riječi koji se ne mogu prevoditi riječ po riječ.

Poučavanje engleskom vokabularu je složen proces koji zahtijeva kontinuiran rad sa učenicima jer usvajanje vokabulara ne podrazumijeva samo pamćenje riječi, nego i sposobnost da se koriste automatski u različitim kontekstima.

“Općenito, vokabular je poznavanje značenja riječi. Ono što usložnjava ovu definiciju je činjenica da se riječi pojavljuju u najmanje dva oblika, receptivni – onaj koji se može razumjeti ili prepoznati i produktivni – vokabular koji se koristi u pisanju ili govoru” (Hiebert/Kamil 2005: 3).

Strategije usvajanja vokabulara

Strategija usvajanja predstavlja niz aktivnosti koje učeniku omogućuju izvršenje postavljenog zadatka. Strategija počinje kada učenik analizira zadatak, situaciju i ono što mu je dostupno. Osoba, zadatak, kontekst i strategija su međusobno povezani. Neke strategije su uvjetovane osobom, neke zadatkom, a neke su uvjetovane kontekstom.

1

“Odgonetnuti značenje iz konteksta je jedna od strategija za poučavanje učenika da koriste kontekst koji ukazuje na značenje riječi. Ova strategija je ključna u nastojanju da se iziđe na kraj sa oskudnim vokabularom, posebno prilikom čitanja originalnih tekstova” (Nation 2001: 232). Opće znanje o nekoj temi omogućuje lakše povezivanje nove riječi sa od ranije poznatom informacijom. Najvažnije je naučiti koje tragove tražiti i gdje ih pronaći. Prvo što treba uraditi je odrediti o kojoj se vrsti riječi radi (npr. imenica, glagol, pridjev, prilog), a onda ispitati kontekst rečenice koja sadrži istu riječ. Ako je nepoznata riječ imenica, onda treba pogledati koji je pridjevi opisuju, ili pored kojeg je glagola.

2

Slijedeći korak je traženje veze između ove rečenice i drugih rečenica ili paragrafa. Ono što može biti od pomoći su veznici, kao na primjer *but*, *because*, *if* ili adverbijali kao što su *however* ili *as a result*, interpunkcija, ali i riječi kao što su *this*, *that* i *such*.

Posljednja etapa podrazumijeva dolaženje do nekih saznanja iz ovakvih smjernica da bi se pretpostavilo o kakvom se značenju radi i na nekoliko slijedećih načina provjerilo da li je pretpostavka tačna: vidjeti da li su nepoznata riječ i ona čije se značenje pretpostavlja jednake; ako jesu, zamijeniti nepoznatu riječ sa rječju pretpostavljenog značenja; ako rečenica ima smisla, riječ čije se značenje pretpostavlja vjerojatno dobro opisuje nepoznatu riječ; zatim podijeliti nepoznatu riječ na prefiks, korijen i sufiks da se vidi da li značenje odgovara rječju čije se značenje pretpostavlja.

“Kada se uzme u obzir uloga konteksta u usvajanju engleskog vokabulara, važno je naglasiti da postoji više vrsta konteksta – neki upućuju na značenje riječi, a neki ne” (Cohen 1990: 22).

Jedna od strategija usvajanja engleskog vokabulara su i mnemotehničke vještine.

Mnemotehničke vještine su vještine koje olakšavaju pamćenje. Riječ mnemotehnički je nastala od imena grčke boginje pamćenja, Mnemosyne. Mnemotehničke vještine su sistematizirani postupci za poboljšanje pamćenja. Ova strategija koja pomaže pamćenju pokazala se veoma učinkovitom za učenje riječi izvan konteksta.

Postoji više vještina koje pomažu pamćenju, a jedna od njih je povezati oblik riječi i njeno značenje. Učenik odabire neku riječ maternjeg ili drugog jezika (L1 ili L2), neki pojam, koji fonološki ili ortografski slični zadanoj riječi drugog jezika (L2). Mora biti prisutna snažna asocijacija tako da kada se vidi ili čuje zadana riječ učini da se učenik prisjeti ključne riječi i tad se stvara vizualna predodžba. Važno je zapamtiti sliku interakcije između ključne riječi i strane riječi, na primjer cilj je španska riječ *payaso* (klovn), a ključna riječ je *pie* (pita) - asocijacija je pomisliti na sliku klovna koji baca pitu na prijatelja.

Jedna od mnemotehničkih vještina je i predočavanje slike neke riječi van konteksta. Predočavajući sebi sliku neke riječi učenik tu riječ može zapamtiti po konfiguraciji slova, broju slova ili po jednom slovu.

3

Nakon što dobiju informaciju o novoj riječi, učenici mogu praviti bilješke u obliku bilježnica-rječnika, karata-rječnika ili jednostavnih zabilješki duž margina ili između redova. Međutim, učenici se razlikuju u tome šta bilježe, kada i kako prave zabilješke.

Bilježnice-rječnici su neophodni za samostalno učenje.

“Schmitt i Schmitt preporučuju urediti bilježnicu u notes sa izmjenjivim listovima ili kartoteku u koju učenici, na primjer, pišu parove riječi i semantičke karte koje im pomažu da stvore sebi sliku asocijativne mreže ili veze koja postoji između novih i poznatih riječi” (Celce-Murcia 2001: 291).

Ono što se također dovodi u vezu sa bilježnicama je usvajanje korijena i izvedenica u porodici riječi, pravljenje zabilješki o stilističkim aspektima neke određene riječi ili pisanje rečenica koje pojašnjavaju njenu upotrebu.

Postoje mnoge druge strategije učenja koje pomažu u pronalaženju značenja riječi i njegovom pamćenju. Na učeniku je da odluči koju strategiju koristiti u svrhu usvajanja novih riječi. Nastavnici mogu poticati učenike da uporede srodnu riječ u maternjem jeziku (L1), uče u grupama vršnjaka, povežu riječ sa ličnim iskustvom ili prethodnim učenjem, da kad uče izgovaraju novu riječ naglas, da se služe usmenim i pismenim ponavljanjem, itd. U svrhu boljeg učenja i pamćenja novih riječi, Hedge smatra da je potrebno da “učenici proširuju znanja o vezama koje postoje među riječima kao što su na primjer, sinonimi i antonimi” (Hedge 2000: 405).

Šta poučavati?

Ono na što treba posebno obratiti pažnju prilikom poučavanja engleskom vokabularu su izgovor i sricanje, vrste riječi, gramatika, kolokacije, idiomi, denotacija, konotacija, pravo značenje riječi, značenjske veze, tvorba riječi.

Sricanje riječi engleskog jezika se temelji na fonološkoj i morfološkoj strukturi jezika. Ovakav sistematski postupak sricanja ukazuje na novi pristup pri poučavanju osoba kojima engleski jezik nije maternji jezik, kako postići tačan izgovor iz standardnih pisanih formi.

4

Isto tako, poznavanje tačnog izgovora može biti upitno. Slovo *a*, na primjer, može biti izgovoreno na najmanje pet načina: *cat* /æ/, *father* /ɑ/, *lawn* /o/, *cake* /eI/, *interval* /ə[schwɑ]/. Izgovor i sricanje su jasne karakteristike koje će učenici zapaziti kada se sa nekom stavkom susretnu po prvi put. Važno je da su oba aspekta tačno prezentirana i usvojena.

Engleski jezik je jezik u kojem ne postoji čvrsta veza između slova i glasa, što mnoge engleske riječi čini teškima za sricanje i/ili izgovor. Ovo je posebno vidljivo kada se engleski jezik upoređi sa, na primjer, bosanskim jezikom kod kojeg je izgovor dosljedan načinu na koji su riječi sročene.

Važno je znati kojoj vrsti riječi pripada neka riječ, ali i to da učenici poznaju dva ili više oblika jedne riječi: *wise* (pridjev), *wisely* (prilog), *wisdom* (imenica). Ponekad slične riječi mogu zbuniti učenika: *lend* (glagol) nasuprot *loan* (imenica) ili *affect* (glagol) nasuprot *effect* (imenica).

Neki nastavnici pretpostavljaju da jednom kada učenik nauči jedan od četiri osnovna oblika riječi (imenica, glagol, pridjev, prilog), lakše prepozna ili nauči sva četiri oblika.

Gramatika ne postoji sama za sebe. Gramatika predstavlja, u stvari, u njenom najjednostavnijem obliku obrasce formirane onako kako se kombiniraju riječi.

Potrebno je poučiti učenike gramatici neke nove stavke ako ona nije obuhvaćena uobičajenim gramatičkim pravilima. Neka stavka može imati neku nepredvidivu promjenu oblika u određenom gramatičkom kontekstu ili samo njoj svojstven način povezivanja s ostalim riječima u rečenicama; važno je upoznati učenike s ovom informacijom prilikom poučavanja osnovnom obliku. (Ur 1991: 60)

Kod predstavljanja novog glagola, važno je prikazati ga u prošlom vremenu, jer u engleskom jeziku postoje pravilni i nepravilni glagoli.

5

Prošlo vrijeme kod pravilnih glagola se tvori tako što se na infinitiv glagola dodaje nastavak *-ed*, a ako glagol završava na *-e* onda se dodaje nastavak *-d*, a nepravilni glagoli u prošlom vremenu poprimaju potpuno novi oblik (pravilni *work/worked*; nepravilni *speak/spoke*).

Kod predstavljanja nove imenice, potrebno je prikazati njen oblik množine s obzirom na to da imenice u engleskom jeziku mogu imati pravilnu i nepravilnu množinu. Pravilna množina imenica se tvori tako što se na imenicu u jednini dodaje nastavak *-s*, dok se kod imenica koje imaju nepravilnu množinu njihov oblik u množini mijenja (pravilna *learner/learners*; nepravilna *tooth/teeth*). Trebalo bi naglasiti i činjenicu da neke imenice u engleskom jeziku nemaju množinu (*advice, information*).

Korisno je predstaviti glagol sa glagolskim oblikom koji slijedi (*want to, enjoying, itd.*), kao i pridjeve ili glagole sa pratećim prijedlozima (*responsible for, remind someone of, itd.*).

Značenje riječi “kolokacija” se može jasno vidjeti iz dijelova iz kojih je ova riječ sastavljena **ko** (zajedno) + **lokacija** (mjesto). Kolokacija je riječ ili fraza koja se često javlja prije, poslije ili u neposrednoj blizini stavke vokabulara o kojoj je riječ. Kolokacija se sastoji od parova ili grupa riječi koje se uvijek iznova pojavljuju i koje su važne za usvajanje vokabulara. Kod predstavljanja riječi kao što su *decision* (odluka) i *conclusion* (zaključak), važno je znati da *we take or make decision* (donosimo odluku), ali *we come to conclusion* (dolazimo do zaključka). Na primjer, bacamo i loptu i novčić ali na različit način (*you throw a ball; you toss a coin*).

Dobro zvuči kada se kaže da je neko “mrtav umoran” (*dead tired*), ali zvuči čudno kada se kaže “mrtav iscrpljen” (*dead fatigued*). Ovo se dešava kad se ne uče kolokacije kao dio vokabulara drugog jezika (L2), pa je to razlog što su učenikov govor i pisanje čudni ili neprirodni.

6

Postoji nekoliko različitih vrsta kolokacija koje čine kombinacije glagola, imenice, pridjeva, itd. Najčešće vrste kolokacija su:

prilog + pridjev: *completely satisfied*,

pridjev + imenica: *excruciating pain*,

imenica + imenica: *a surge of anger*,

imenica + glagol: *lions roar*,

glagol + imenica: *commit suicide*,

glagol + izraz sa prijedlogom: *burst into tears*,

glagol + prilog: *wave frantically*.

Idiomi su nepromjenjive cjeline sastavljene od više riječi. Idiom je neka fraza ili izraz čije se značenje razlikuje od uobičajenih značenja pojedinačnih riječi koje ga sačinjavaju. Idiomi su veoma interesantni za obradu, jer su dio svakodnevnog vokabulara. Učenicima pričinjava zadovoljstvo raditi na figurativnim značenjima, kao i zamišljati moguća doslovna značenja izraza. Jedinstveno značenje idioma je ono što stvara posebnu poteškoću za učenike koji uče strani jezik jer se značenje, naravno, ne može odrediti pomoću značenja riječi koje su sastavni dio idioma.

Učenici će vjerovatno biti zbunjeni idiomima kao što su *to let the cat out of the bag* (pustiti mačku iz vreće/otkriti tajnu), *to shed crocodile tears* (prolijevati krokodilske suze/biti neiskren), ili *to bite the dust* (zagristi prašinu/umrijeti). S druge strane, učenici će vjerovatno biti navedeni na sasvim pogrešno mišljenje onim što izgleda kao očigledno doslovno značenje drugih idioma kao što su *to have cold feet* (imati hladna stopala/nedostajati hrabrosti), *to have second thoughts* (imati primisli/sumnjati), *to tighten one's belt* (stegnuti nečiji kaiš/biti ekonomičniji) ili *to have good heart* (imati dobro srce/biti dobra osoba). (Celce-Murcia 2001: 294).

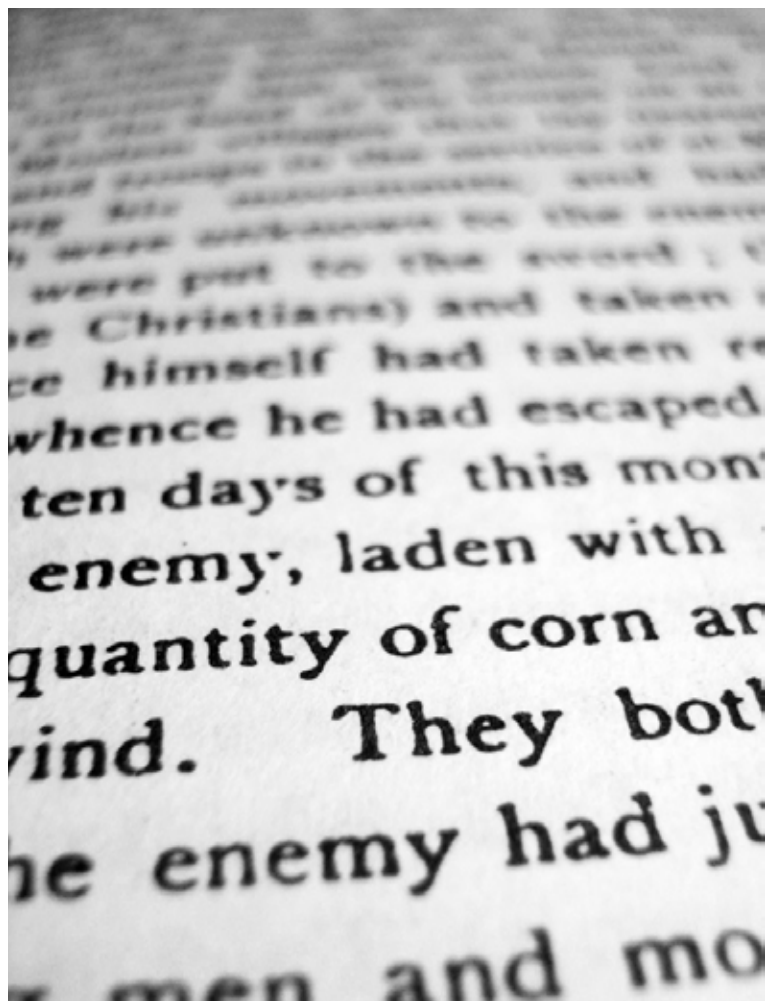
Idiomi su uobičajena vrsta višerječne jedinice koja se pojavljuje u engleskom jeziku, posebno u neslužbenoj konverzaciji i ne bi trebali biti zapostavljeni u procesu poučavanja engleskom vokabularu.

7

Svaka riječ ima denotaciju i konotaciju. Denotacija se odnosi na osnovno ili posebno značenje, dok konotacija predstavlja sporedno značenje neke riječi. Na primjer, riječ *scum* je naziv za sloj nečistoće na ljudskom tijelu ili površini vode, ali ova riječ ima i konotativno ili sporedno značenje i obilježava šljama, ološ nekog društva. Dok je denotacija sasvim jasna, konotacija se može mijenjati, može varirati. Konotacija ili sporedno značenje neke riječi se može mijenjati od negativnog do pozitivnog, tj. razlikuje se od kulture do kulture i od osobe do osobe. Ur smatra da je također "važno znati da li je neki pojam prikladan za upotrebu u određenim kontekstima. Da li je pojam uobičajen, rijedak, tabu u pristojnoj konverzaciji ili je formalan, neformalan itd.- pokazuje da li je pojam prikladan ili ne" (Ur 1991: 61).

Najvažnije značenjske veze koje učenici treba da savladaju prilikom usvajanja engleskog vokabulara su:

- sinonimi: riječi koje imaju isto ili približno isto značenje: *clever/smart* (pаметan/bistar). "Prave sinonime nije jednostavno pronaći jer oni zavise od konteksta" (Thornbury 2002: 92).
- antonimi: riječi suprotnog značenja: *rich/poor* (bogat/siromašan)
- hiponimi: riječi čiji je sadržaj uključen u sadržaj nekog drugog pojma. Ovaj se odnos u logici predstavlja odnosom nižeg i višeg pojma, odnosno superordiniranog i subordiniranog pojma: *dog/lion=animal* (pas/lav=životinja)

- superordinirani pojam: viši, sveobuhvatni pojam koji obuhvata specifične niže pojmove: *animal* (*dog, lion*).

Tvorba riječi predstavlja izvođenje nove riječi. Osnovni dio svake riječi je korijen na koji se dodaje neki prefiks na početku i/ili sufiks na kraju riječi u svrhu promjene značenja. Ako učenik razumije značenje nekih uobičajenih prefiksa i sufiksa, na primjer *sub-*, *un-*, *-able*, to će mu pomoći da odgonetne značenje riječi kao što su *substandard*, *ungrateful*, *untranslatable*.

8

Drugi način tvorbe stavki engleskog vokabulara je kombiniranje dvije riječi (dvije imenice, glagolske imenice i imenice ili imenice i glagola) da bi se načinio jedan pojam, na primjer *bookcase*, *follow-up*, *swimming pool* itd.

Svaki nastavnik jezika treba da razumije sistem i funkcionisanje drugog jezika (L2) kao i razlike koje postoje između maternjeg ili prvog jezika (L1) i engleskog kao drugog jezika (L2). "Potpuna

predanost, posvećenost, potpuna intelektualna i emocionalna reakcija su nophodni za uspješno slanje i primanje poruka na drugom jeziku” (Brown 2000: 10).

Zaključak

Poučavanje engleskom vokabularu kao i njegovo usvajanje je važno iz razloga što su riječi te koje nose značenje onog što želimo reći. Kako su riječi sredstvo kojim ljudi usmeno ili pismeno izražavaju svoje misli, neophodno je savladati što veći broj riječi kao i njihovu pravilnu primjenu. Bogat vokabular pruža mogućnost upotrebe prave riječi u pravo vrijeme.

Poučavanje engleskom vokabularu iziskuje strpljenje i kontinuiran rad. Za uspješan proces poučavanja od izuzetne je važnosti to da nastavnik tačno zna kojim stavkama engleskog vokabulara poučavati učenike. U procesu poučavanja nastavnik upoznaje učenike i sa strategijama usvajanja engleskog vokabulara koje učenicima olakšavaju pamćenje novih pojmova.

Iz svega ovog se može izvući zaključak da vokabular treba da raste i da se razvija jer on predstavlja vrata iza kojih se krije bogatstvo znanja.

Literatura

- Brown H. D., *Principles of Language Learning and Teaching*, San Francisco State University, fourth edition, 2000.
- Celce-Murcia M., *Teaching English as a Second Language*, Longman, third edition, s. l., 2003.
- Cohen A., *Language Learning*, Newbury House Publishers, New York, 1990
- Harmer J., *The Practice of English Language Teaching*, Longman, third edition, s. l., 2003.
- Hedge T., *Teaching and Learning in the Language Classroom*, Oxford University Press, London, 2000.
- Hiebert E. H. & Kamil M. L., *Teaching and Learning Vocabulary*, Routledge, London, 2005.
- Nation P., *Learning Vocabulary in Another Language*, Cambridge University Press, London, 2001.
- Pearson J., *Terms in Context*, John Benjamin's Publishing Company, Amsterdam, 1998.
- Thornbury S., *How to Teach Vocabulary*, Pearson Education Limited, London, 2002.
- Ur P., *A Course in Language Teaching*, Cambridge University, s. l., 1991.

Summary

The aim of this work is to show how to teach English vocabulary in the best way. Vocabulary learning is not based on principle that every word in the text must be understood but on the complex process that include looking into, learning and usage of vocabulary in the context. With the purpose of achieving better results in the process of teaching and learning English vocabulary, in this work is given the reference to some strategies: guessing meaning from context, mnemonic devices, vocabulary notebooks, and other learning strategies. On the occasion of teaching it is essential to specify what to teach when it is about English vocabulary. The special attention should be given to pronunciation and spelling, part of speech, grammar, collocations, idioms, denotation, connotation, appropriateness, meaning relations, word formation. There is no need for special accentuation of the purpose and importance of teaching English vocabulary especially when it is about language students because well-formed vocabulary contributes to better understanding of text.

Words are the tools not just of reading but also of writing, speaking, listening and thinking as well. People with good vocabulary conduct effective communication that is of pivotal importance for success in the life and in the workplace. ☐